

В20 Фармацеутска хемија 2

- Предмет се вреднује са 5 ЕСПБ
- Недељно има 5 часова активне наставе (2 часа предавања, 1 час семинара и 2 часа вежби)

Интегрисане академске студије фармације

- Фармацеутска хемија 2
- В20
- Обавезан
- Трећа година студија
- Зимски семестар
- Школска 2020/2021. година

B20 Фармацевтска хемија 2

РБ	Име и презиме	Email адреса	звање
1.	Марина Ж. Мијајловић	marina.mijajlovic@medf.kg.ac.rs	Доцент - руководиалац предмета (породиљско одсуство)
2.	Милош В. Николић	milos.nikolic@medf.kg.ac.rs	Доцент
3.	Невена С. Јеремић	nbarudzic@hotmail.com	Доцент
4.	Ана С. Станковић	ana_stankovic@outlook.com	Фацилитатор
5.	Никола В. Недељковић	nikolaned95@gmail.com	Фацилитатор

[illegible]

B20 Фармацеутска хемија 2

ОЦЕЊИВАЊЕ:

- Студент савладава предмет по модулима. Оцена је еквивалентна броју освојених поена (видети табеле).
- Поени се стичу на два начина:

АКТИВНОСТ У ТОКУ НАСТАВЕ:

- На овај начин студент може освојити до 30 поена и то тако што на последњем часу рада у малој групи извлачи 2 испитна питања из те недеље наставе, одговара на њих и у складу са показаним знањем добија 0-2 поена.

ЗАВРШНИ ТЕСТОВИ ПО МОДУЛУМА:

- На овај начин студент може стећи до 70 поена а према приложеној табели.

B20 Фармацевтска хемија 2

МОДУЛ		МАКСИМАЛНО ПОЕНА		
		активност у току наставе	завршни тест	Σ
1	Антивировитици. Антинеопластици.	10	24	34
2	Опиоидни аналгетици. Нестероидни антиинфламаторни лекови. Аналгоантипиретици. Антиреуматици различитих структура. Анксиолитици и хипнотици.	10	22	32
3	Антидепресиви. Агонисти и антагонисти серотонинских рецептора. Антиепилептици. Локални анестетици. Општи анестетици.	10	24	34
Σ		30	70	100

Да би студент положио активност у току наставе за сваки модул је неопходно да оствари минимално 5,25/10 поена !

B20 Фармацеутска хемија 2

Завршна оцена се формира на следећи начин:

- Да би студент положио предмет мора да стекне минимум 51 поен и да положи све модуле.
- Да би положио модул студент мора да:
  1. стекне више од 50% поена на том модулу
  2. стекне више од 50% поена предвиђених за активност у настави у сваком модулу (најмање 5,25 поена за сваки модул посебно)
  3. положи модулски тест, односно да има више од 50% тачних одговора.

В20 Фармацеутска хемија 2

број освојених поена	оцена
0 - 50	5
51 - 60	6
61 - 70	7
71 - 80	8
81 - 90	9
91 - 100	10

модул	назив модула	назив уџбеника	аутори	издавач	библиотека
1	Антивировитици. Антинеопластици.	Фармацеутска хемија I део	проф. др Душанка Радуловић, проф. др Соте Владимиров	Grafopran, Београд, април 2005. године	Има
		Фармацеутска хемија II део	проф др Соте Владимиров, проф др Добрила Живанов- Стакић	Фармацеутски факултет, Београд, мај 2006. године	Има
		Wilson and Gisvold's Textbook of Organic Medicinal and Pharmaceutical Chemistry	Beale JM, Block JH	Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2011	Има
2	Опиоидни аналгетици. Нестероидни антиинфламаторни лекови. Аналгоантипиретици. Антиреуматици различитих структура. Анксиолитици и хипнотици.	Фармацеутска хемија I део	проф. др Душанка Радуловић, проф. др Соте Владимиров	Grafopran, Београд, април 2005. године	Има
		Фармацеутска хемија II део	проф др Соте Владимиров, проф др Добрила Живанов- Стакић	Фармацеутски факултет, Београд, мај 2006. године	Има
		Wilson and Gisvold's Textbook of Organic Medicinal and Pharmaceutical Chemistry	Beale JM, Block JH	Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2011	Има
3	Антидепресиви. Агонисти и антагонисти серотонинских рецептора. Антиепилептици. Локални анестетици. Општи анестетици.	Фармацеутска хемија I део	проф. др Душанка Радуловић, проф. др Соте Владимиров	Grafopran, Београд, април 2005. године	Има
		Фармацеутска хемија II део	проф др Соте Владимиров, проф др Добрила Живанов- Стакић	Фармацеутски факултет, Београд, мај 2006. године	Има
		Wilson and Gisvold's Textbook of Organic Medicinal and Pharmaceutical Chemistry	Beale JM, Block JH	Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2011	Има

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
FACULTY OF MEDICAL SCIENCES

Интегрисане академске студије фармације

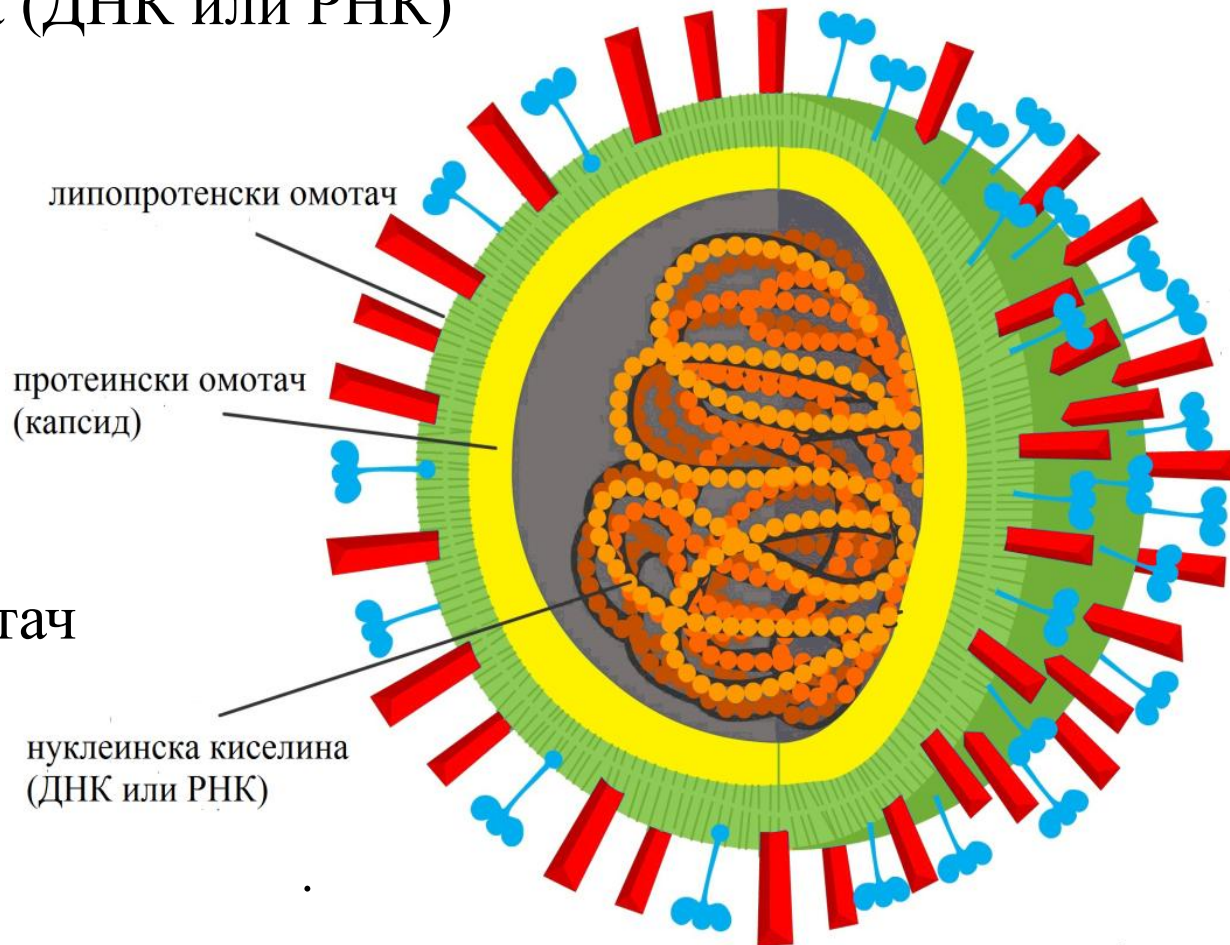
В20 Фармацеутска хемија 2

1. Антивиротици – први део

доц. др Милош В. Николић

Грађа вируса

- Нуклеинска киселина (ДНК или РНК)
- Капсид
- Нуклеокапсид
- Капсомера
- Липопротеински омотач
- Вирион

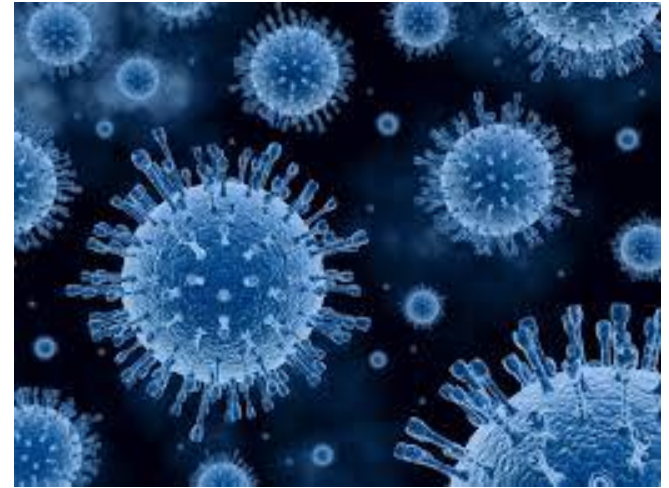
Класификација вируса

- Садржај нуклеинске киселине
- Морфологија вируса
- Место репликације у ћелији
- Омотач
- Тип инфициране ћелије

Класификација вируса

РНК вируси:

- пикорна вируси (менингитис, полиомијелитис)
- рео вируси
- тога вируси (рубеола)
- корона вируси (SARS-CoV-1, SARS-CoV-2)
- баниан вируси (хеморагијске грознице)
- арена вируси (менингитис)
- ретро вируси (*AIDS*)
- ортомиксо вируси (инфлуенца)
- парамиксо вируси (морбили, заушке)
- рабдо вируси (беснило)
- флаво вируси (жута грозница)

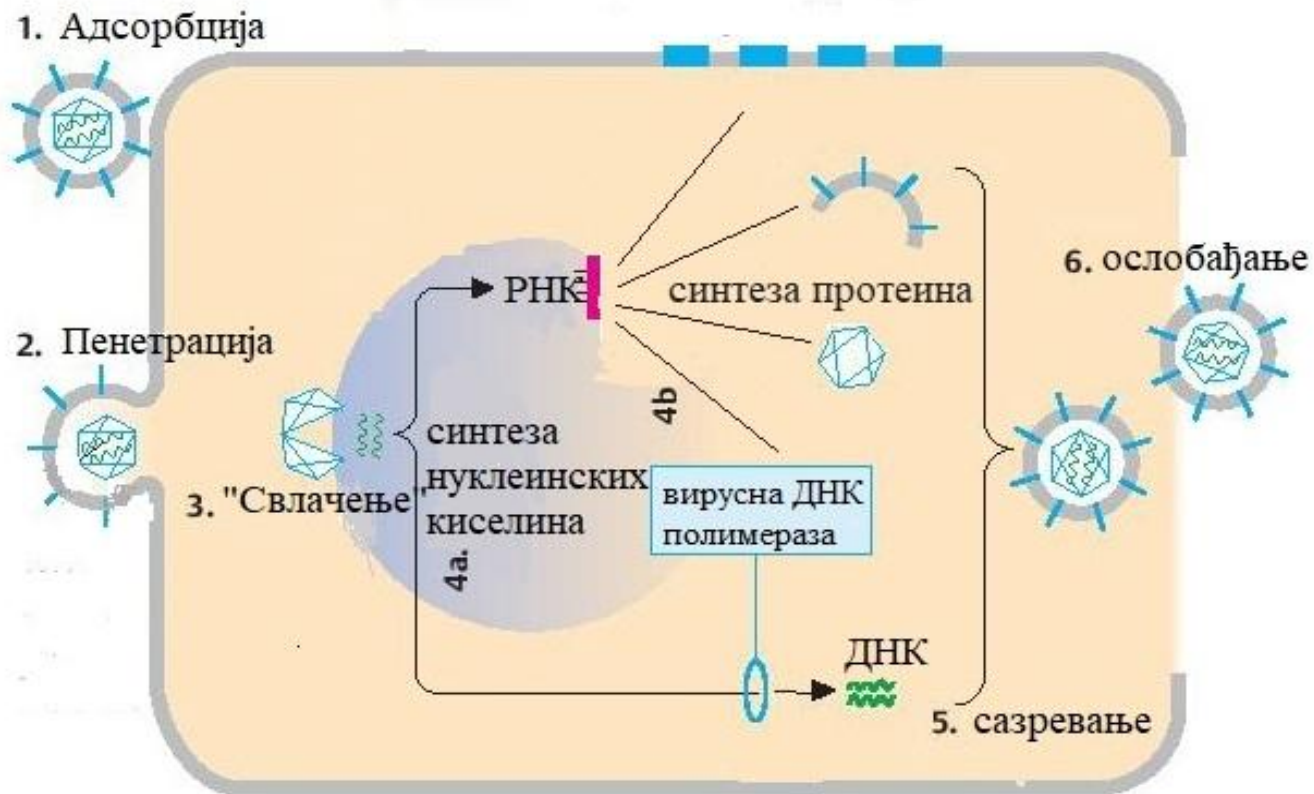

ДНК вируси:

- покс вируси (велике богиње),
- херпес вируси (варичела, херпес зостер)
- адено вируси (фарингитис, конјуктивитис)
- папилома вируси (брадавице)

Класификација вируса

- **ДНК вируси:** вирусна ДНК улази у једро ћелије домаћина и кодира синтезу иРНК
- **РНК вируси:** Вирусна РНК улази у ћелију и користи ћелијске структуре домаћина за продукцију ензима и протеина
- **РНК ретровируси:** Вирус садржи реверзну транскриптазу, ензим који прави ДНК копију вирусне РНК

Терапија вирусних инфекција

Код пацијената који нису имунокомпромитовани већина вирусних инфекција пролази без лечења!

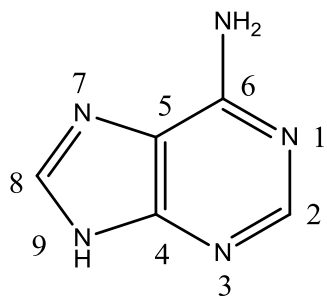
У превенцији и терапији вирусних инфекција користе се:

- **Вакцине и други имунобиолошки производи**
- **Хемотерапеутици – антивиротици**

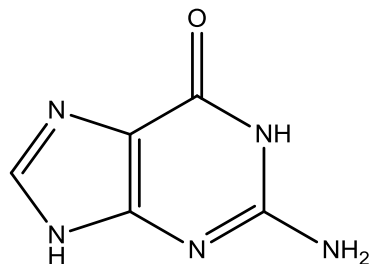
Антивирутици

- **Антивирутици** (вирустатици) - **антиметаболити**
- **Нуклеинске киселине** - полинуклеотиди састављени од мономерних јединица нуклеотида.
- **Нуклеотид** шећер (рибоза, 2-дезоксирибоза), фосфорна киселина и пуринска база (А, G) или пиримидинска база (C, U и T).
- Шећерна компонента и база - **нуклеозид** (аденозин, гуанозин, тимидин, цитидин и уридин).

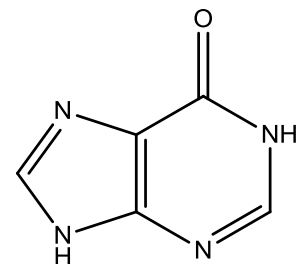

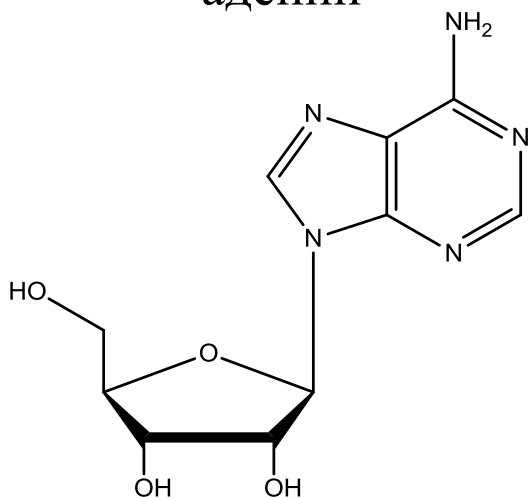
аденин

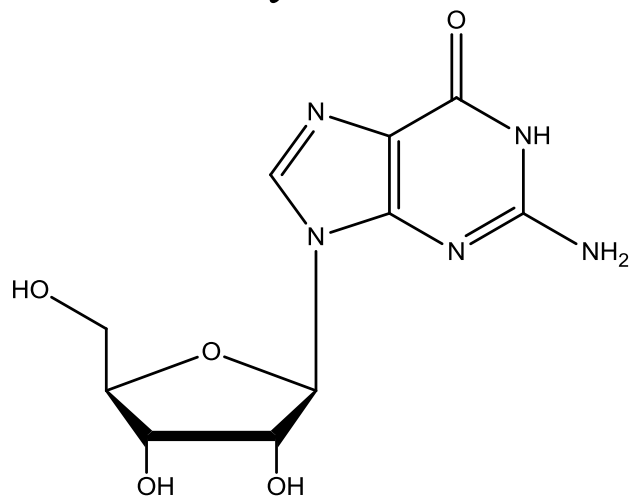
гуанин

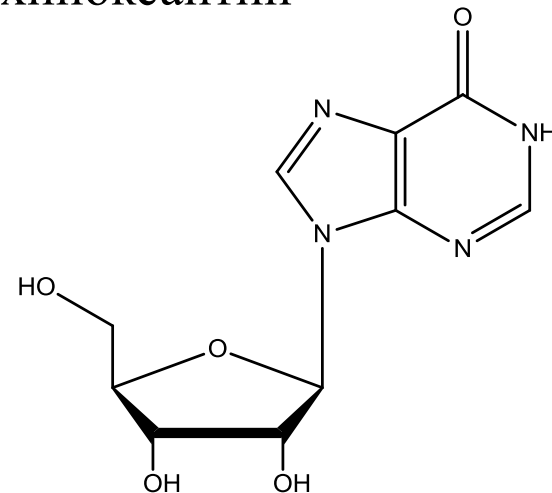
хипоксантин

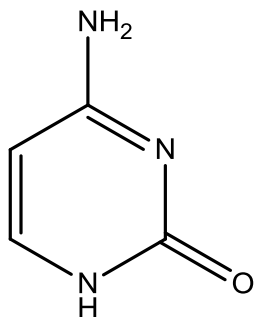
аденозин

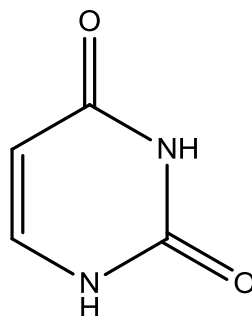
гуанозин

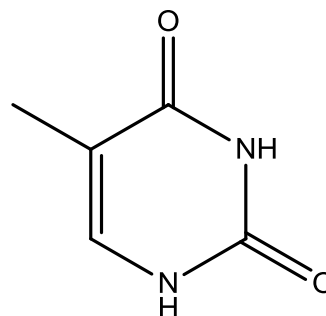
инозин

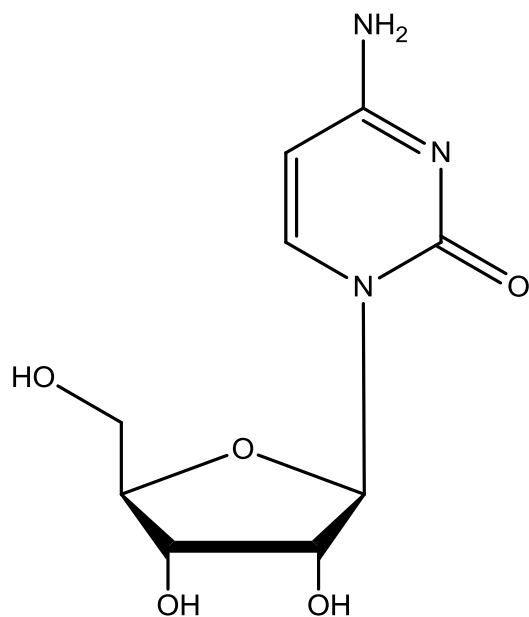
ЦИТОЗИН

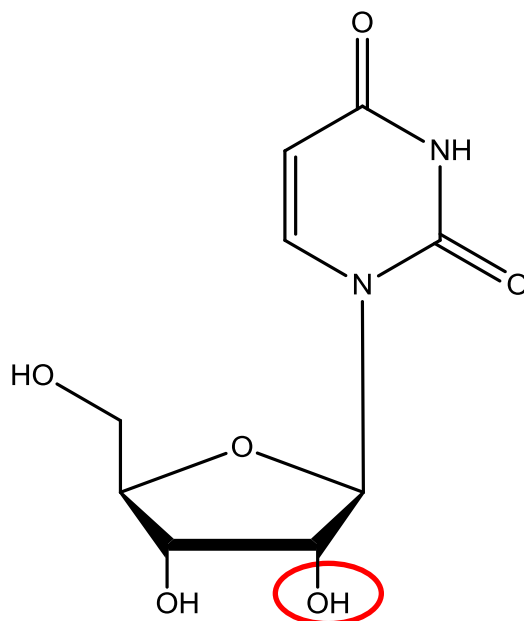
урацил

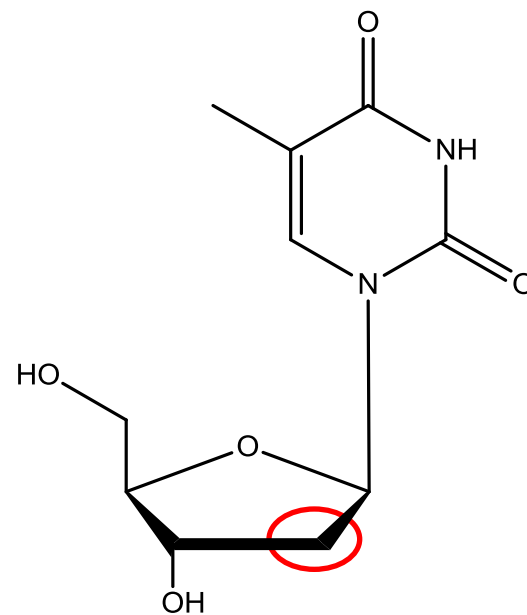
ТИМИН

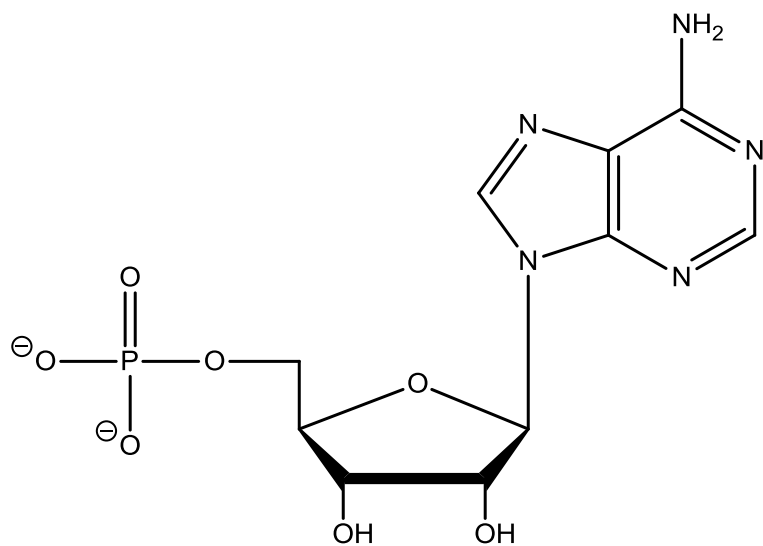
ЦИТИДИН

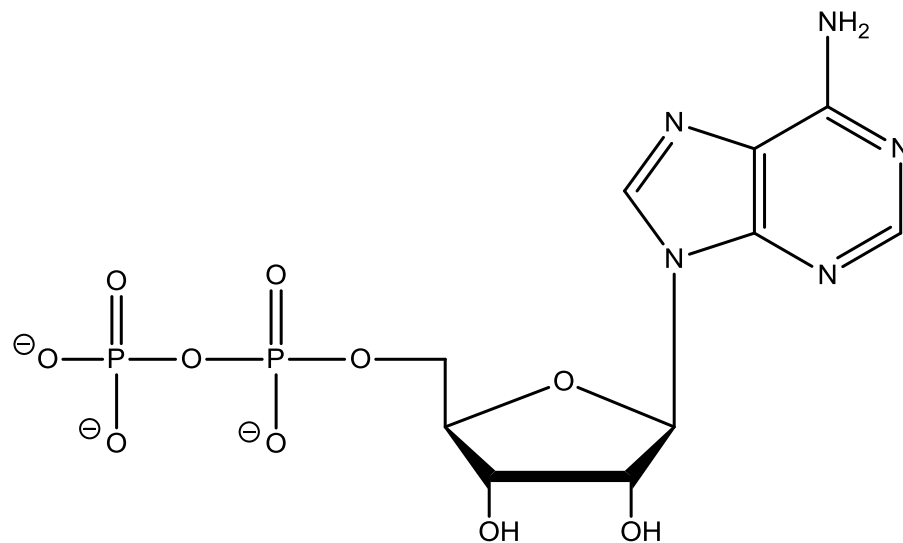
уридин

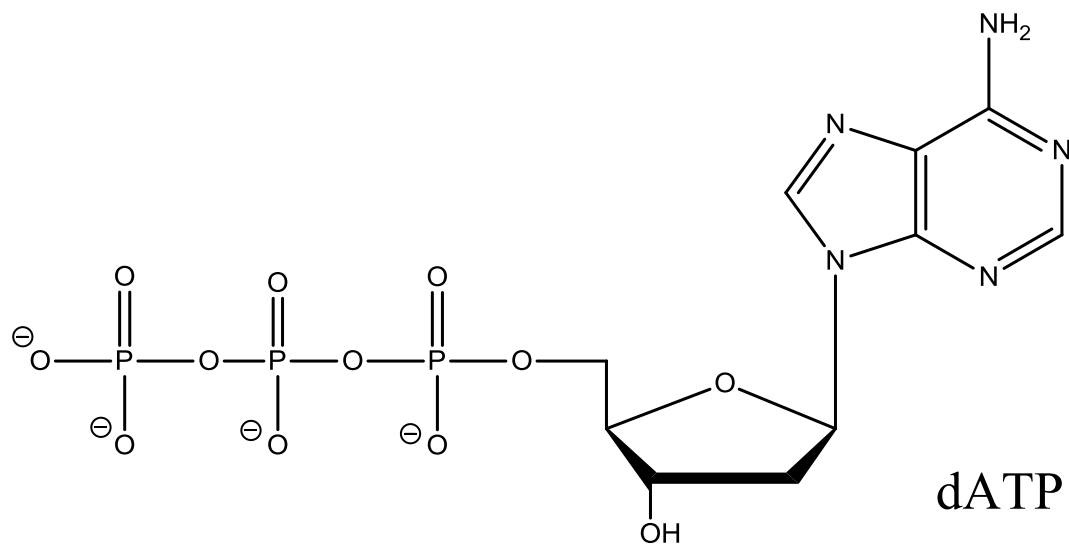
ТИМИДИН

AMP

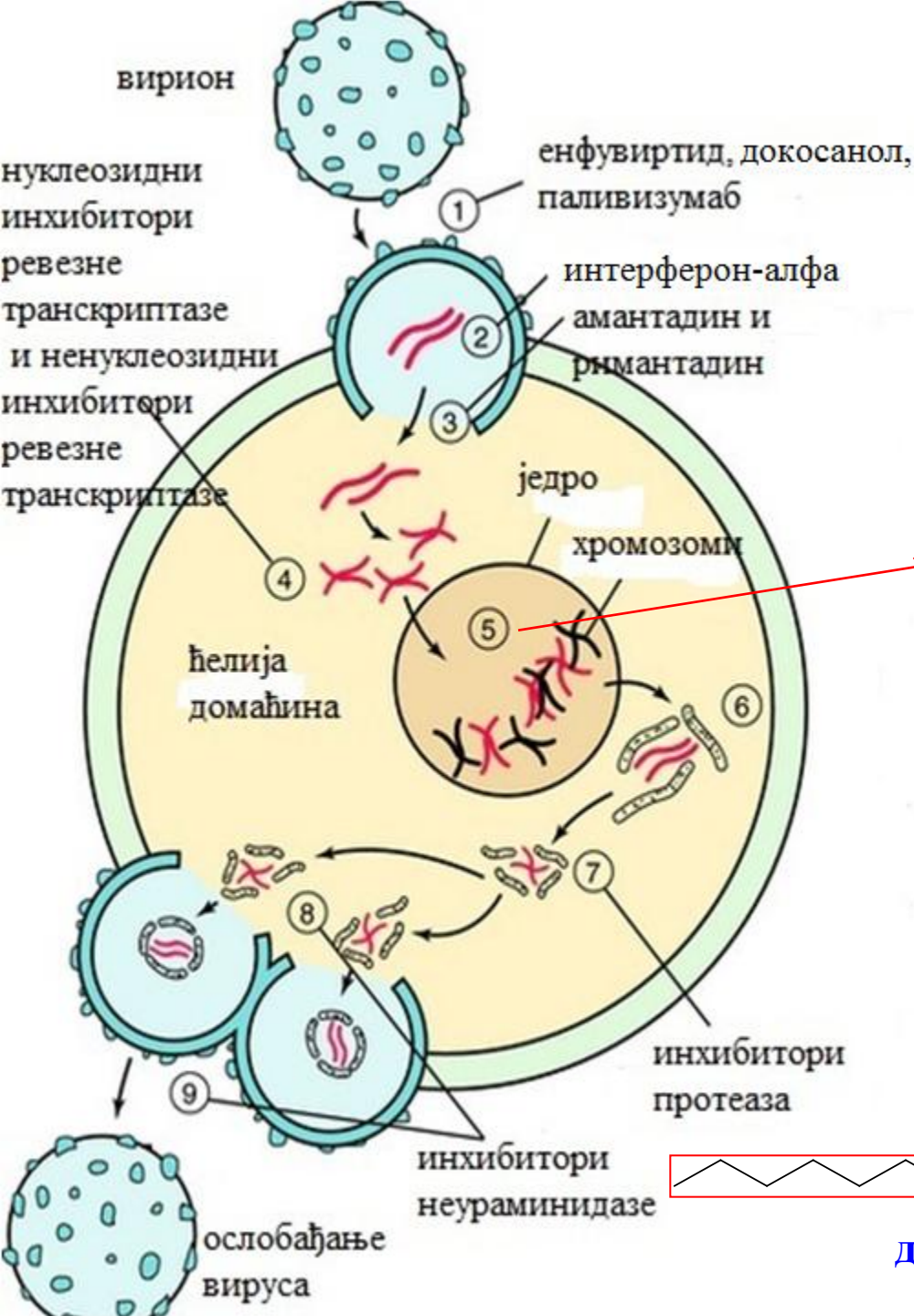
ADP

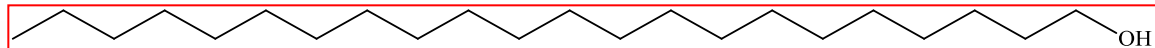
dATP

Антивиротици

- Терапијска примена антивиротика неопходна код вирусних инфекција које доводе до развоја хроничних инфективних болести
- Токсичност и неселективност
- Мали број регистрованих антивирусних лекова
- Тешко одредити ефикасност антивирусне терапије!

- 1) Везивање вириона за рецептор ћелије домаћина
- 2) Пенетрација вируса у цитоплазму ћелије процесом ендоцитозе
- 3) Отварање омотача и ослобађање вирусног РНК у ћелију („свлачење вирусне РНК“)
- 4) Реверзна транскриптаза конвертује вирусну РНК у ДНК
- 5) Интеграза инкорпорира ДНК у ћелијске хромозоме (ралтегравир, елвитегравир)
- 6) Ћелија продукује нове вирусне РНК које служе као матрица за синтезу протеина
- 7) Протеазе врше хидролизу вирусних полипротеина
- 8) и 9) Формирају се нови вириони који се процесом егзоцитозе ослобађају из ћелије домаћина и инфицирају нове ћелије

докосанол, $C_{22}H_{46}O$

Подела антивирусних лекова

1. Инхибитори везивања и пенетрације вируса и ране вирусне репликације

- амантадин, римантадин, интерферон
- Инхибитори неураминидазе (занамивир, оселтамивир, ланинамивир)

2. Инхибитори репликације вирусних нуклеинских киселина

- Нуклеозидни аналози (идоксуридин, рибавирин, цитарабин)
- Ациклични нуклеозидни аналози (ацикловир, валацикловир, фамцикловир, ганцикловир, цидофовир)
- Ненуклеозидни аналози (фоскарнет)

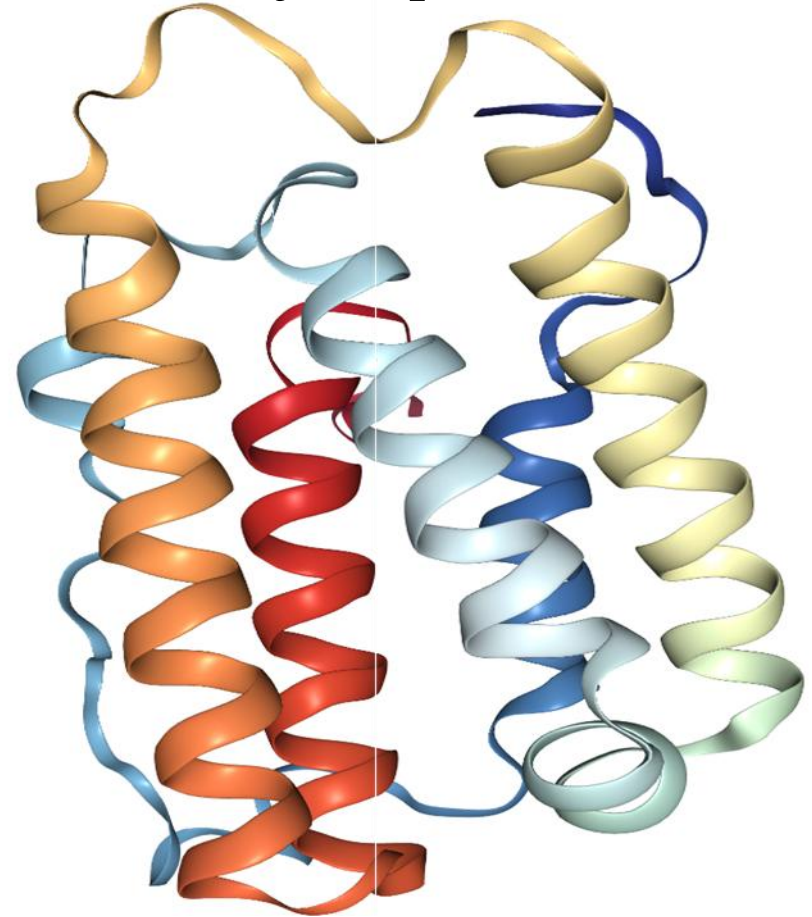
3. HIV-антивиротици

- Инхибитори реверзне транскриптазе
  - нуклеозидни аналози (зидовудин, диданозин, залцитабин, ставудин, ламивудин)
  - ненуклеозидни аналози (невирапин, делавирдин, атевирдин)
- Инхибитори интегразе (ралтегравир, елвитегравир)
- Инхибитори *HIV*-протеазе (саквинавир, индинавир, ритонавир)
- Инхибитори фузије *HIV*-а и *CD4* ћелија

Интерферони

Интерферони настају као одговор на инфекције проузруковане вирусима, бактеријама, паразитима или ћелијама рака

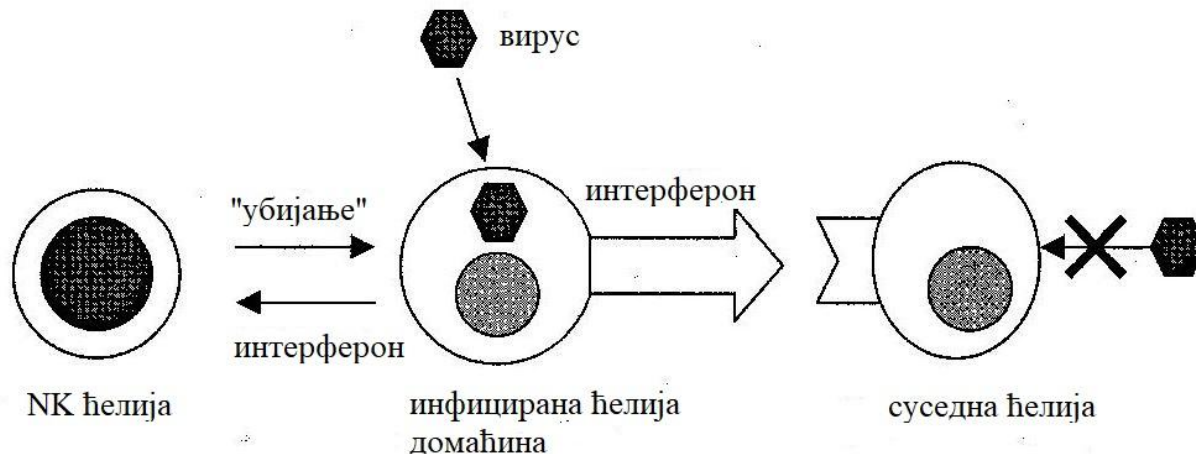
- Алфа-интерферони (**IFN- α**)
(леукоцитарни)
- Бета-интерферони (**IFN- β**)
(фибробластни)
- Гама интерферони (**IFN- γ**)
(имуни, Т-лимфоцитни
интерферони)

Хумани интерферон α -2a

Механизам дејства

- Антивирусно дејство интерферона може бити:
  - ✓ Директно (посредством ензима)
  - ✓ Индиректно (посредством имунског система)
- У рибозомима ћелија индукују продукцију ензима који инхибирају транслацију вирусне иРНК у вирусне протеине
- Активирају ћелијске рибонуклеазе које разграђују једноланчану РНК вируса

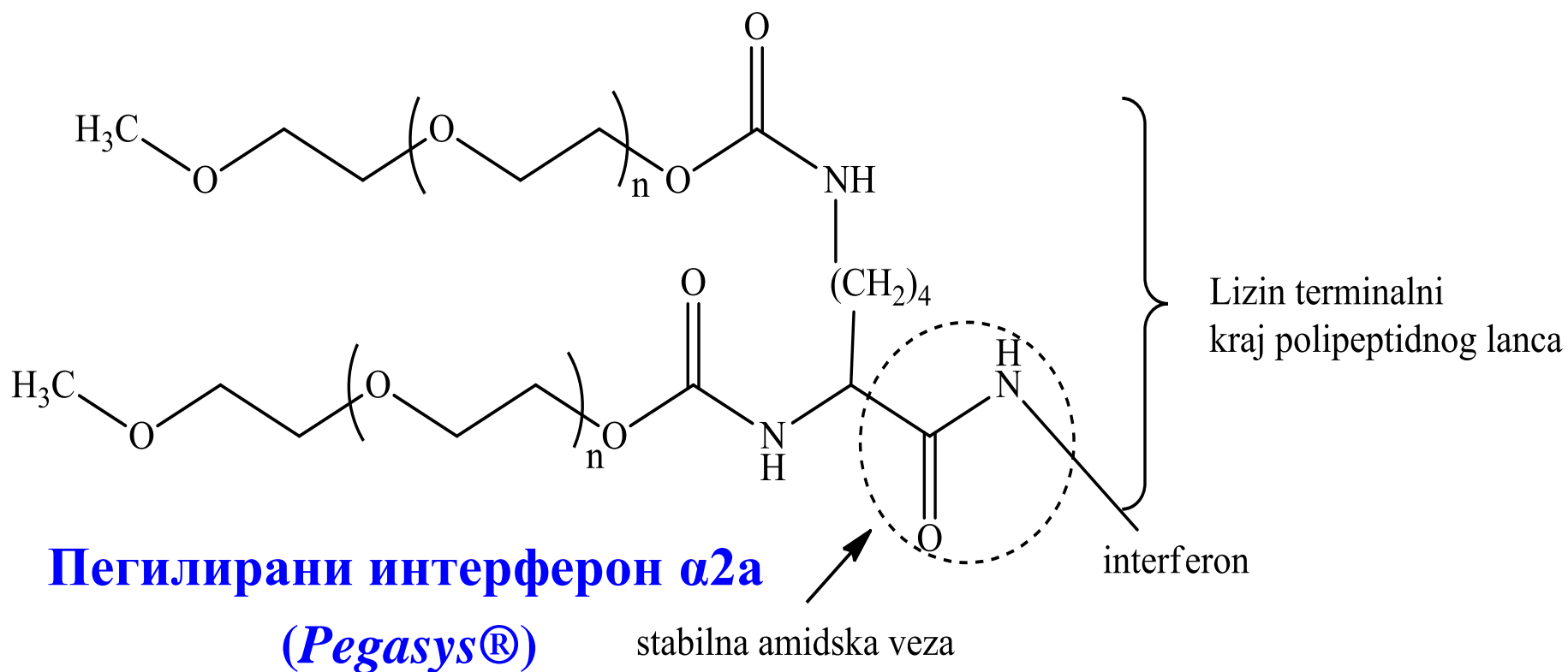

IFN- α

- Лечење хроничних хепатитиса Б и Ц, леукемије власастих ћелија, Капошијевог саркома, хроничне мијелоидне леукемије, малигног меланома, Хоџкиновог лимфома и кондилома.
- Препарати: рекомбинантни IFN- α 2a, пегировани IFN- α 2a, рекомбинантни IFN- α 2b
- Интеферон α -2a има неповољне фармакокинетичке особине: кратко $T_{1/2}$, смањену биорасположивост и изражену имуногеност.

IFN- α

Полиетиленгликол се користи за модификацију интерферона. Пегиловање се врши са полимерним *bis*(монометокси)полиетиленгликолом средње дужине низа.

IFN- β и γ

- Препарати IFN- β : рекомбинантни IFN- β 1a, рекомбинантни IFN- β 1b, користе се у лечењу мултипле склерозе
- Препарати IFN- γ : рекомбинантни IFN- γ -1b
- Ублажавање инфекција код хроничне грануломске болести и успоравање прогресије малигне остеопорозе.
- Изражена нежељена дејства !!!

Вирусне вакцине

1. Вакцине са убијеним вирусом

(кратак имунитет, ограничена заштита, слаб ћелијски одговор, хиперсензитивне реакције)

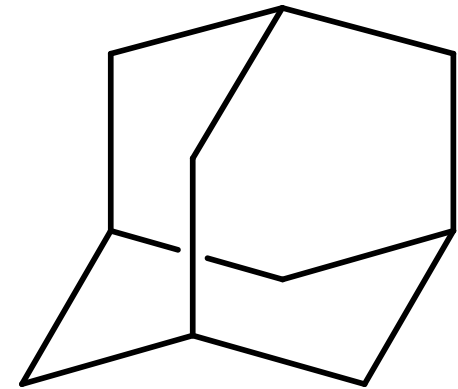
2. Атенуисане живе вакцине

(ризик враћања вируленције, споредни агенси, перзистирајућа инфекција вакцинисане особе, интерференција са другим вирусима)

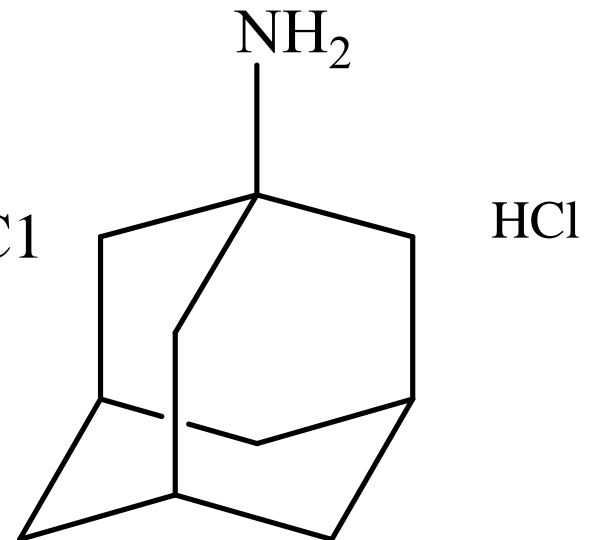
Будућност: синтетски пептиди, вакцине састављене од субјединица вириона, вакцине са огољеном ДНК, локално уношење вакцина

Инхибитори везивања и пенетрације вируса у раној фази репликације

- *Превентивна антивирусна терапија*
- Амино деривати угљоводоника адамантана (адамантамини)
- Увођењем амино групе у положај C1 добијен је **амантадин-хидрохлорид**

адамантан

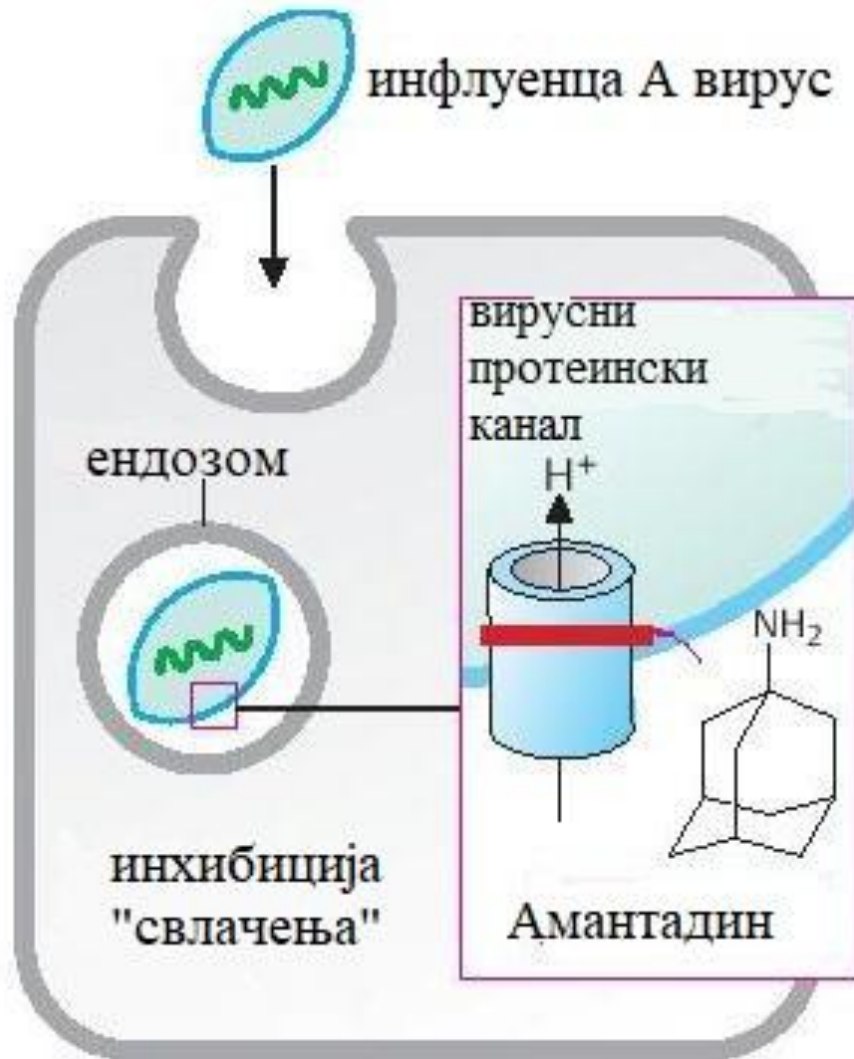

Амантадин

- Користи се у превенцији и лечењу грипа изазваног вирусом инфлуенце типа А
- Показује позитивне ефекте и код Паркинсонове болести
- Делује и на туморске вирусе

Лекови који делују на вирусе грипа се примењују само код оболелих који су под посебним ризиком

Амантадин

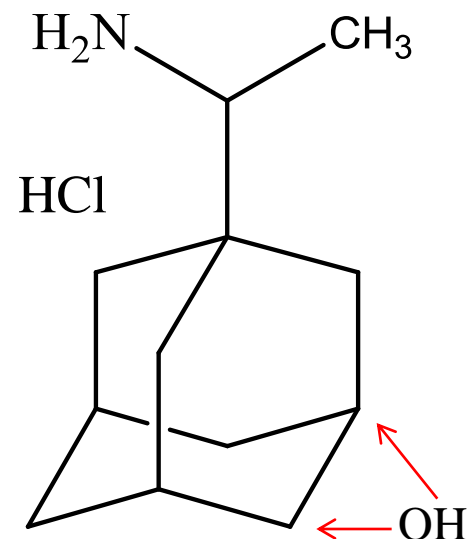
- Механизам дејства: инхибиција M2 јонског канала у мембрани вируса инфлуенце типа А
- M2 је канал за H^+ јоне, блокирањем онемогућава се „свлачење” вирусне РНК.
- Примењује се орално
- N-ацетиламантадин

Римантадин

- Хомолог амантадина
- После оралне примене се брзо биотрансформише до одговарајућег алкохола (75%), елиминише се реналним путем неизмењен (25%).
- 2 пута дуже $T_{1/2}$ од амантадина.

римантадин-хидрохлорид

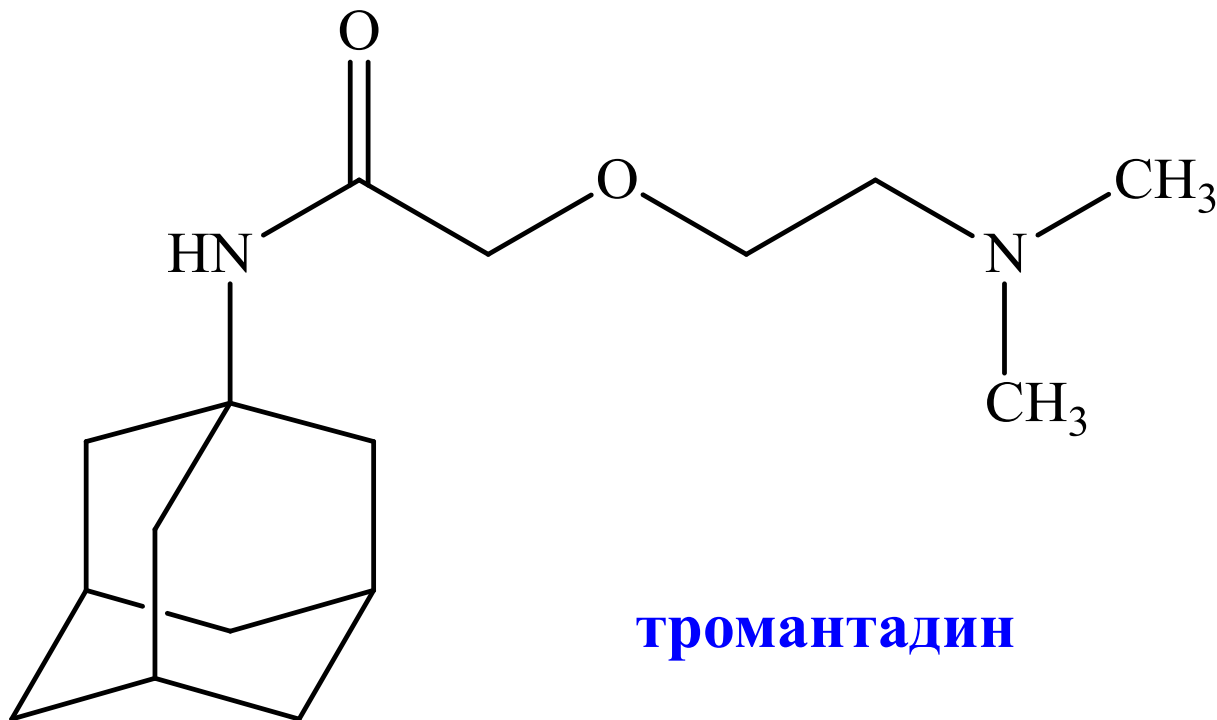
- Код 70 - 90 % пацијената амантадин и римантадин могу да спрече настанак инфекције вирусом инфлуенце А
- Нема доказа да спречавају појаву компликација.

Тромантадин

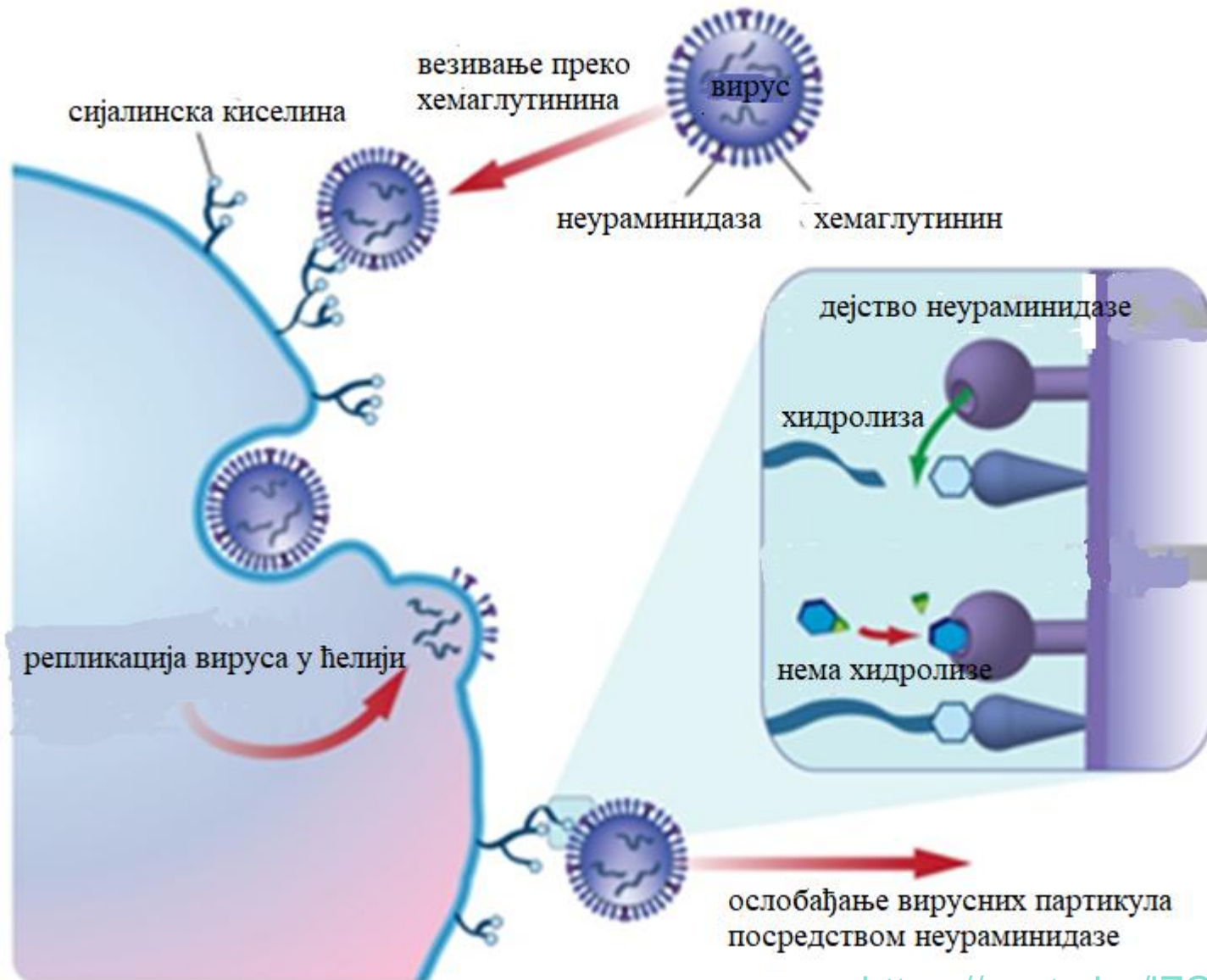
- Амидни дериват амантадина (*Viru - Merz*®)
- Примењује се дермално у виду гела за олакшавање првих симптома рецидивне *HSV* инфекције

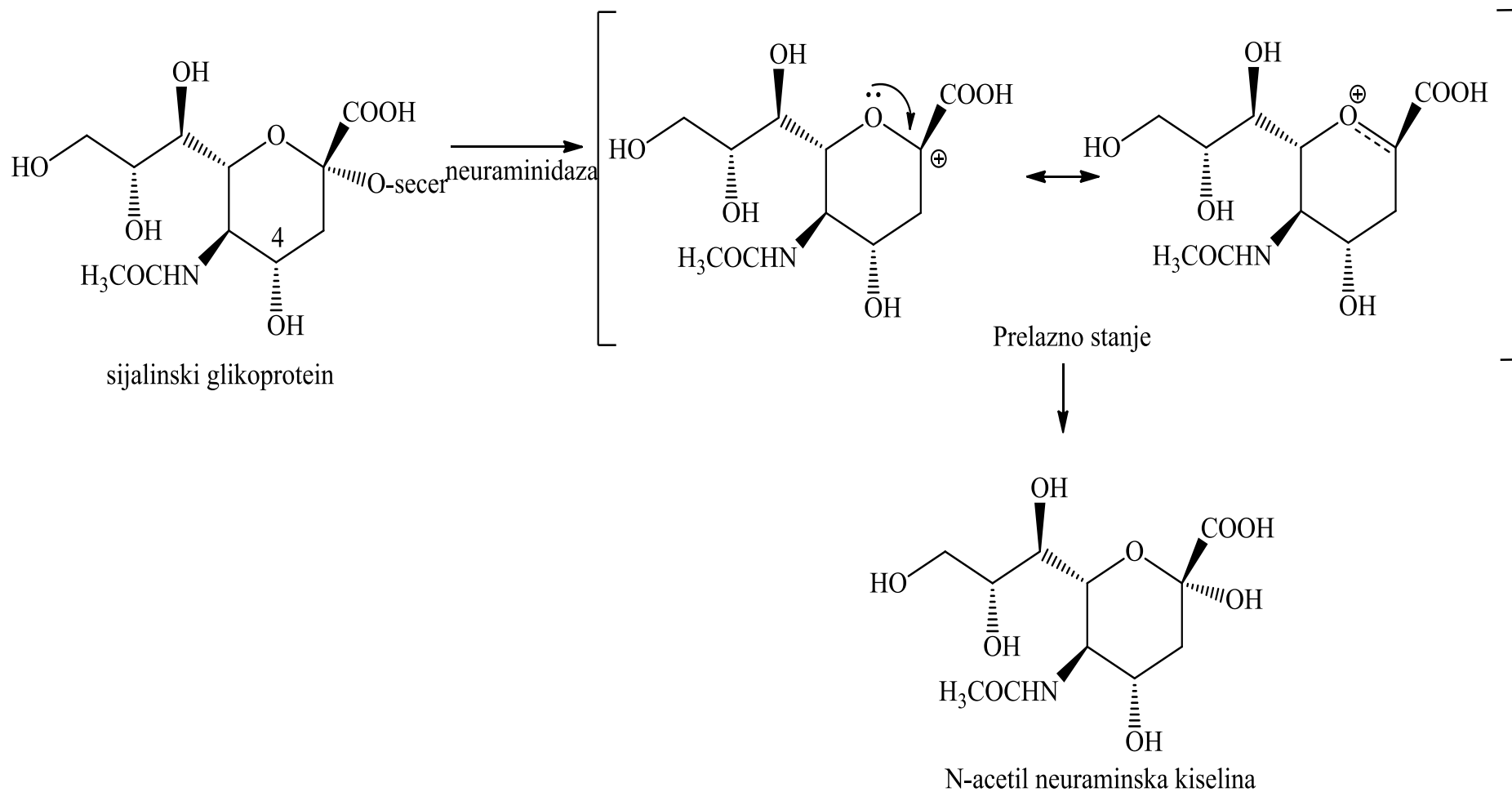
Инхибитори неураминидазе

- **Хемаглутинин и неураминидаза**
- Активност неураминидаза је неопходна за ослобађање нових вирусних партикула
- Инхибитор дејства неураминидазе, **занамивир** је активан против инфлуенца А и инфлуенца Б вируса.

Инхибитори неураминидазе

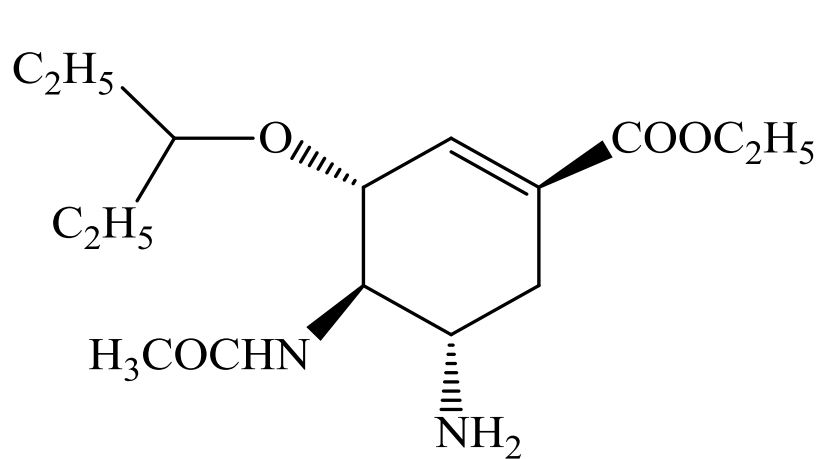

Хидролитички процес цепања гликозидне везе у присуству неураминидазе:

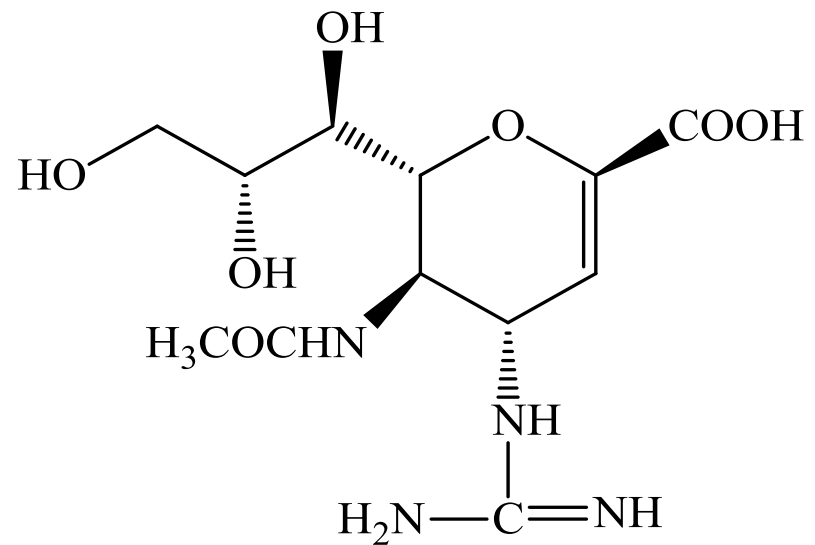

Инхибитори неураминидазе

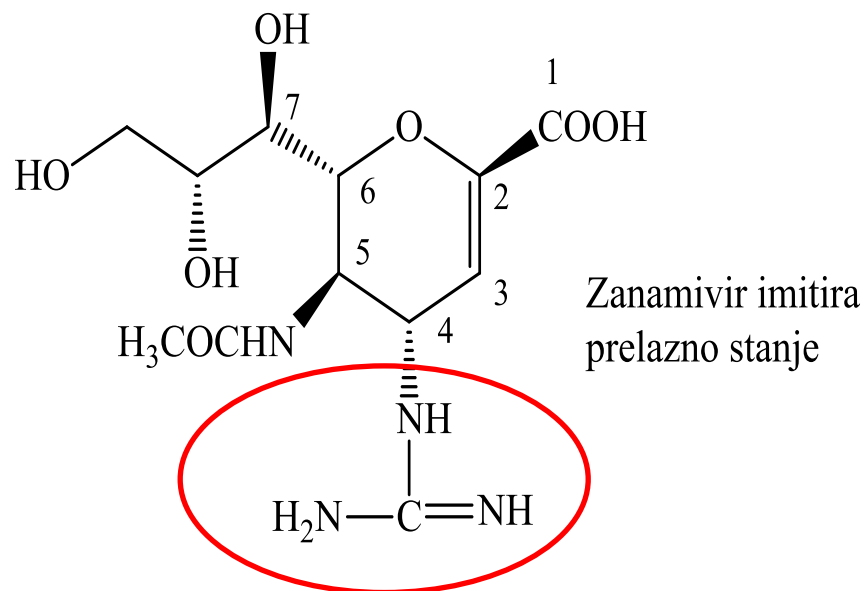
- Инхибитори неураминидазе - лажни супстрат за овај ензим.
- **Занамивир** и **оселтамивир**.

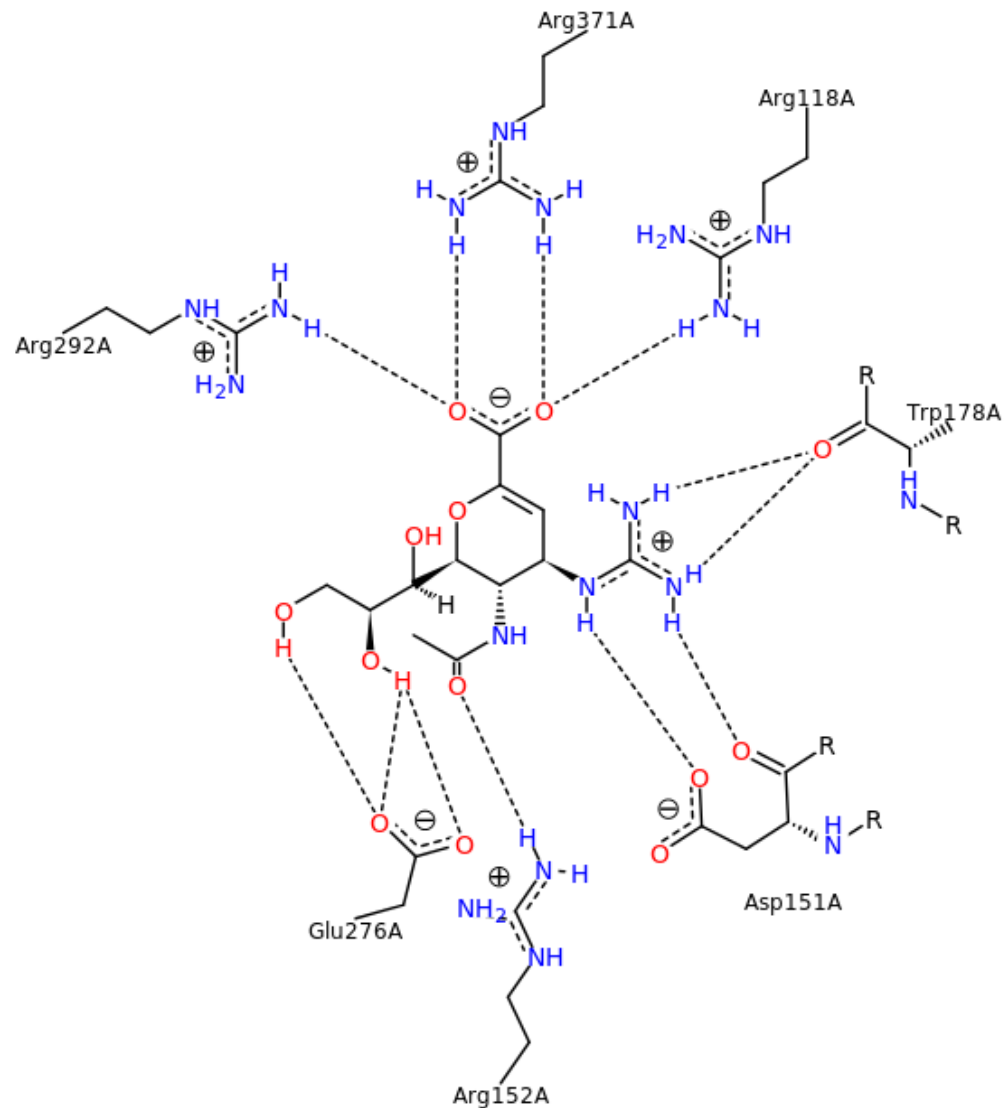
Oseltamivir

Zanamivir

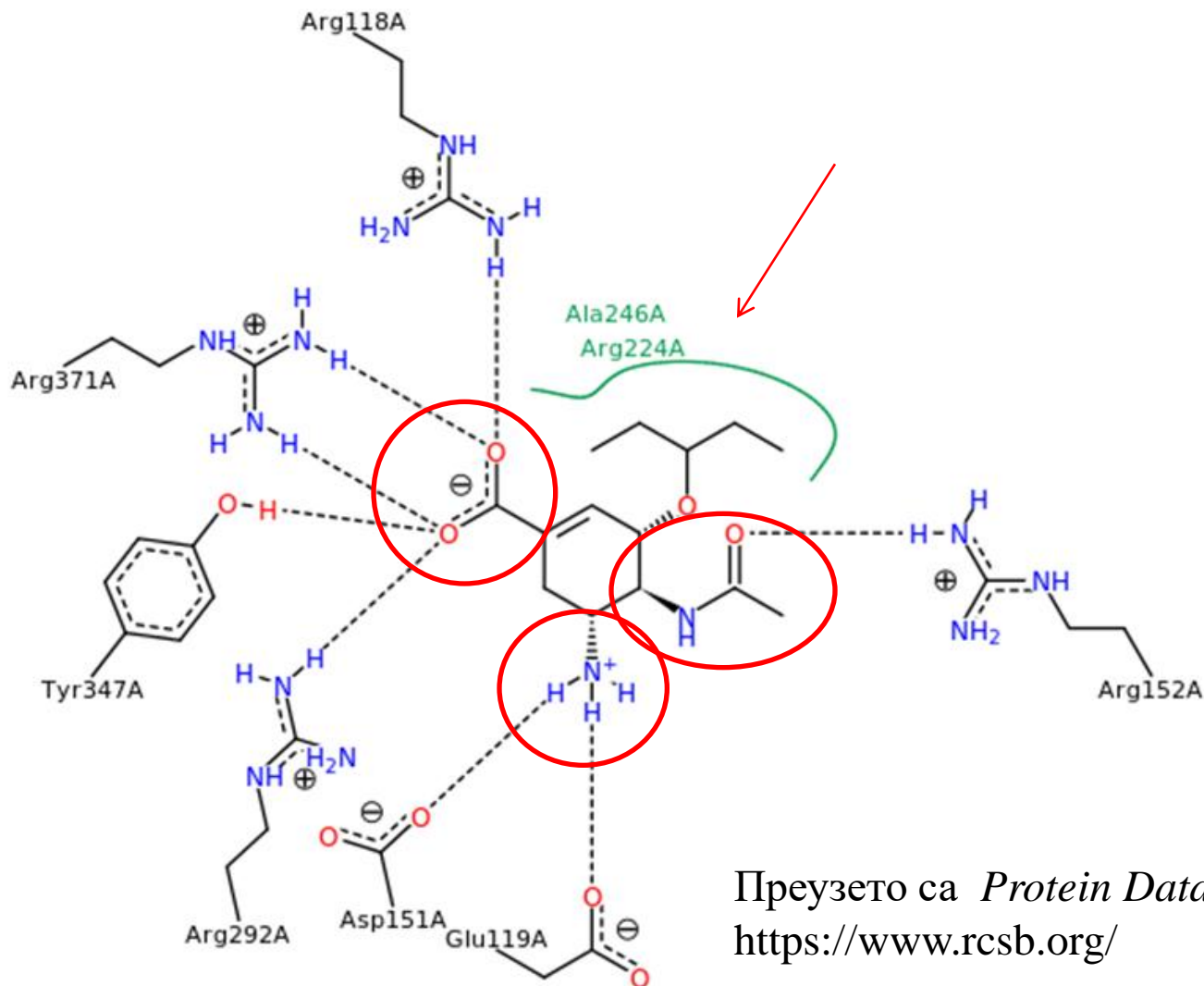
Занамивир

Преузето са *Protein Data Bank* - <https://www.rcsb.org/>

Оселтамивир

За инхибиторну активност су неопходне функционалне групе како би се оствариле одговарајуће хемијске везе у активном центру ензима.

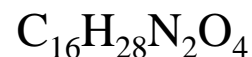
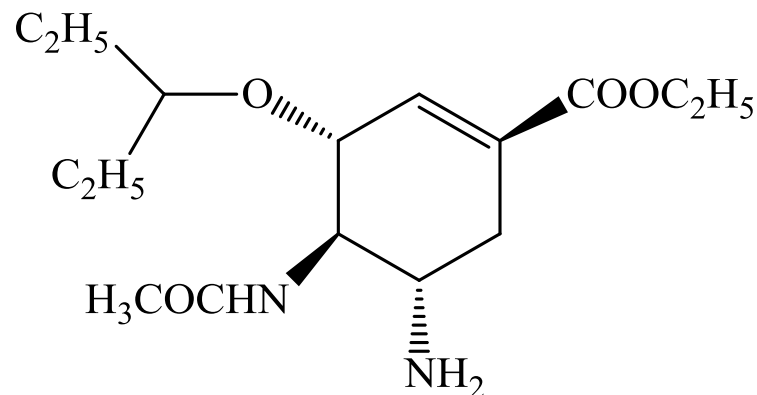

Преузето са *Protein Data Bank* -
<https://www.rcsb.org/>

Потенцијал растварања функционалних група – Lemke-ова метода

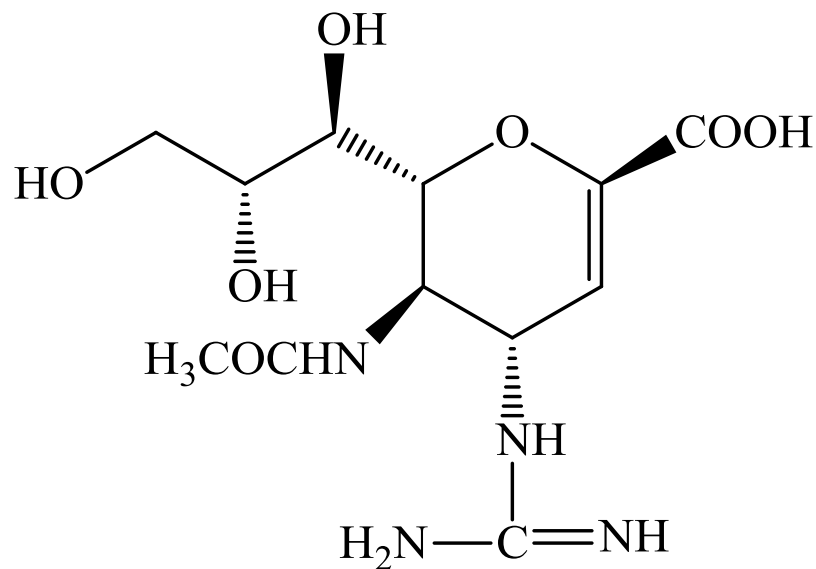
Ф. група	Потенцијал растварања	
	МФ	ПФ
амин	6-7 С атома	3 С атома
етар	4-5 С атома	2 С атома
естар	6 С атома	3 С атома
амид	6 С атома	2-3 С атома
алкохол	5-6 С атома	3 С атома
к. киселина	5-6 С атома	3 С атома

Потенцијал растварања: 10-11 С атома < 16 - једињење је нерастворно у води, у циљу повећања растворљивости врши се формулација соли - фосфата

Занамивир

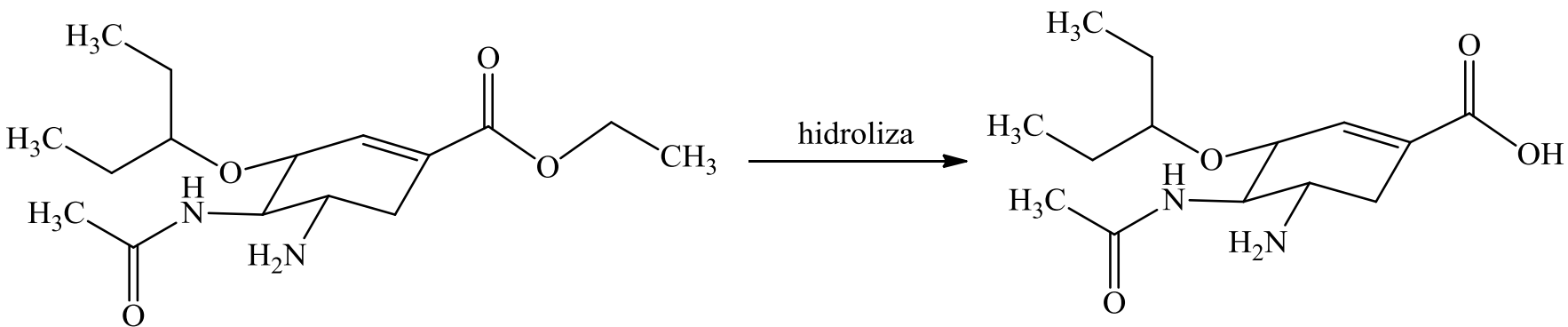
- Структурни аналог сијалинске киселине.
- Путем инхалације у лечењу и профилакси инфекције инфлуенцом А и Б само код пацијената који су старији од 7 година.

Оселтамивир

- За инхибиторну активност значајно је присуство **α,β -незасићене карбоксилне групе, амино групе и ацетамидо** групе.
- Оселтамивир фосфат
- У биотрансформацији оселтамивира заступљене су хидролиза и оксидација.
- Хидролизом настаје активни метаболит док се ω -оксидацијом добија неактивни метаболит.

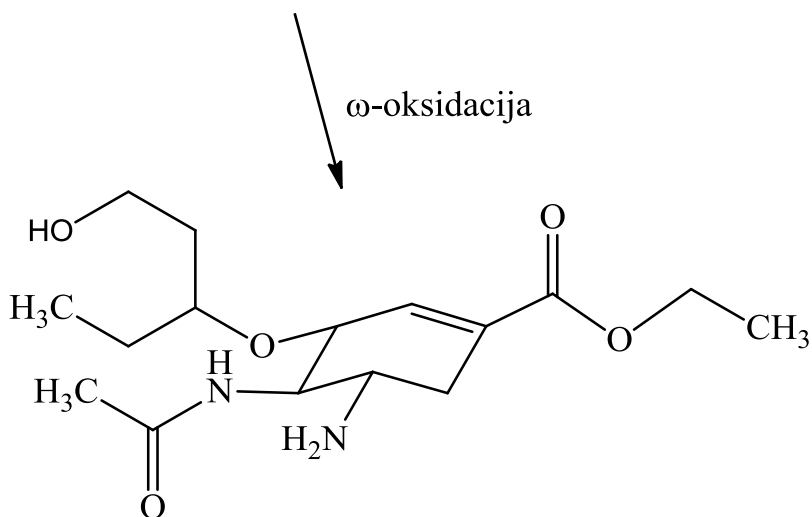
Биотрансформација оселтамивира

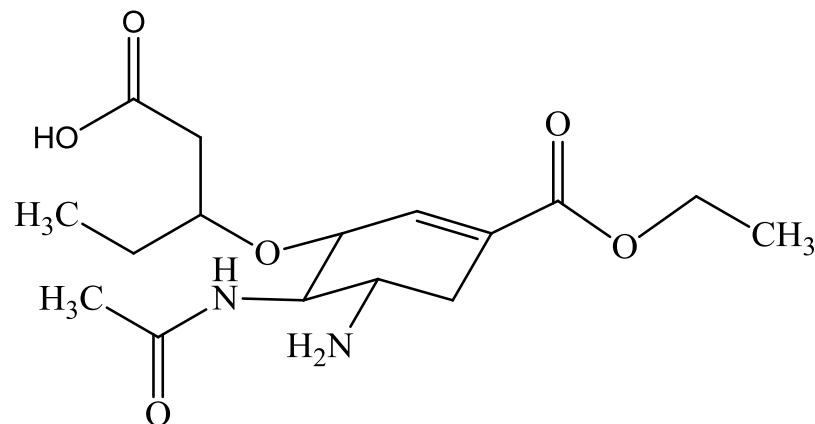
Oseltamivir

Aktivan metabolit

оселтамивир карбоксилат (киселина)

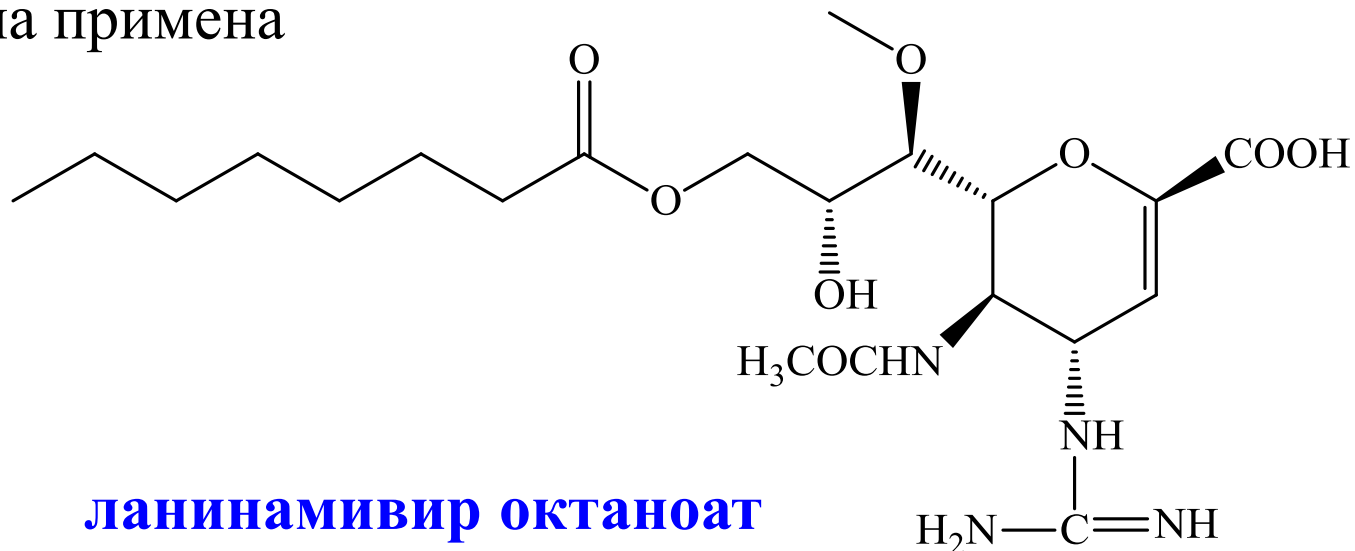
ω - хидрокси оселтамвир

ω – карбоксилна киселина оселтамвира

Ланинамивир

- сличан занамивиру
- *prodrug*: ланинамивир октаноат
- Трећа фаза клиничких испитивања
- Инхалациона примена

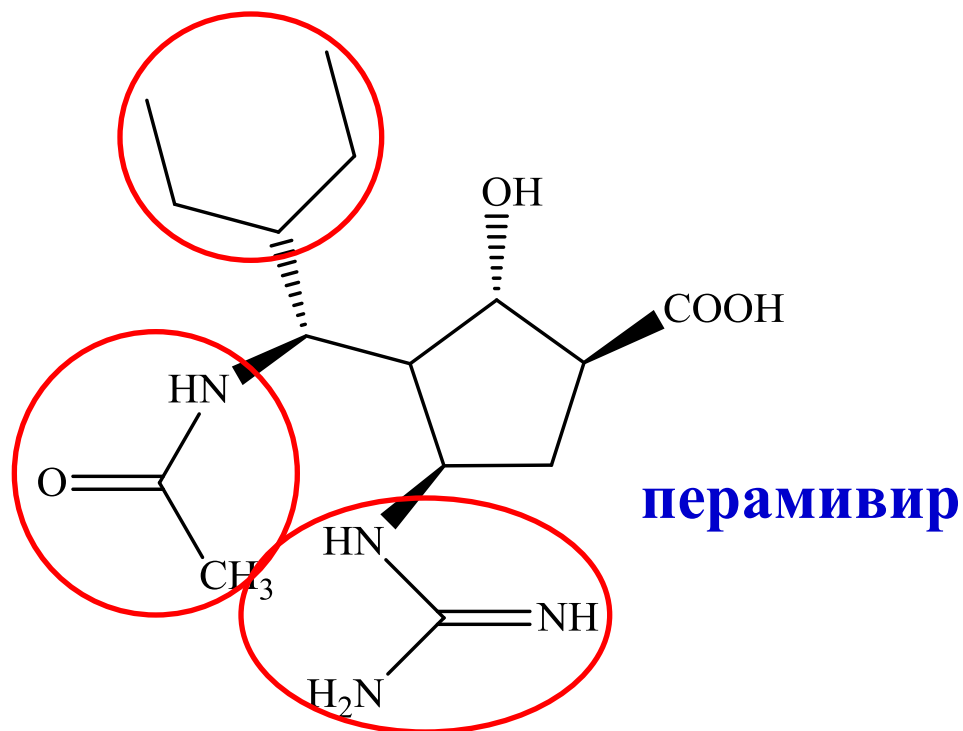
Перамивир

FDA: 2014. година

Примењује се интравенски у лечењу инфлуенце А и Б

Не примењује се у превенцији

Користио се у лечењу свињског (H1N1) грипа.

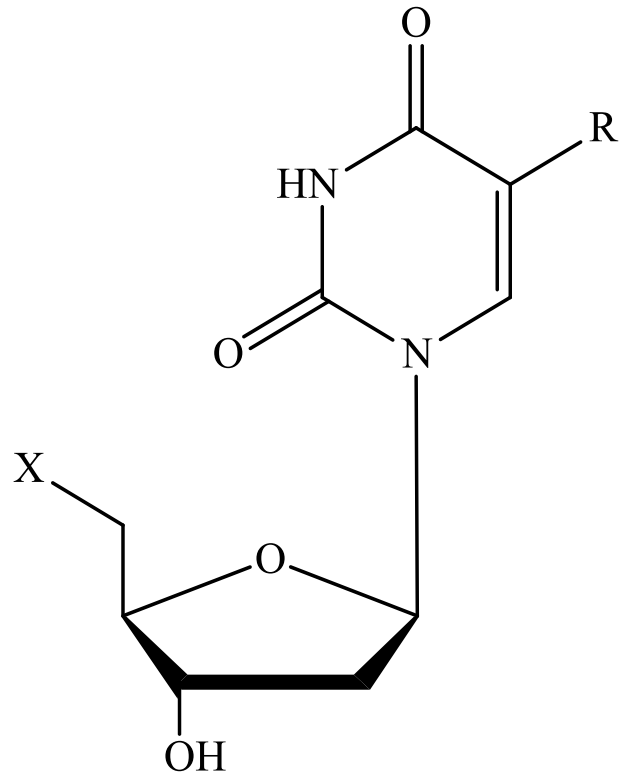
Инхибитори вирусне репликације

Нуклеозидни инхибитори ДНК-полимеразе

Деривати пиримидина:

Антивиротици нуклеозидне структуре су **антиметаболити**.

- Добијени су структурним модификацијама природних нуклеозида у положају С5 или примарне алкохолне групе дезоксирибозе.
- Аналоги урацила са модификацијама С5 и С5' представљени су у следећој табели.

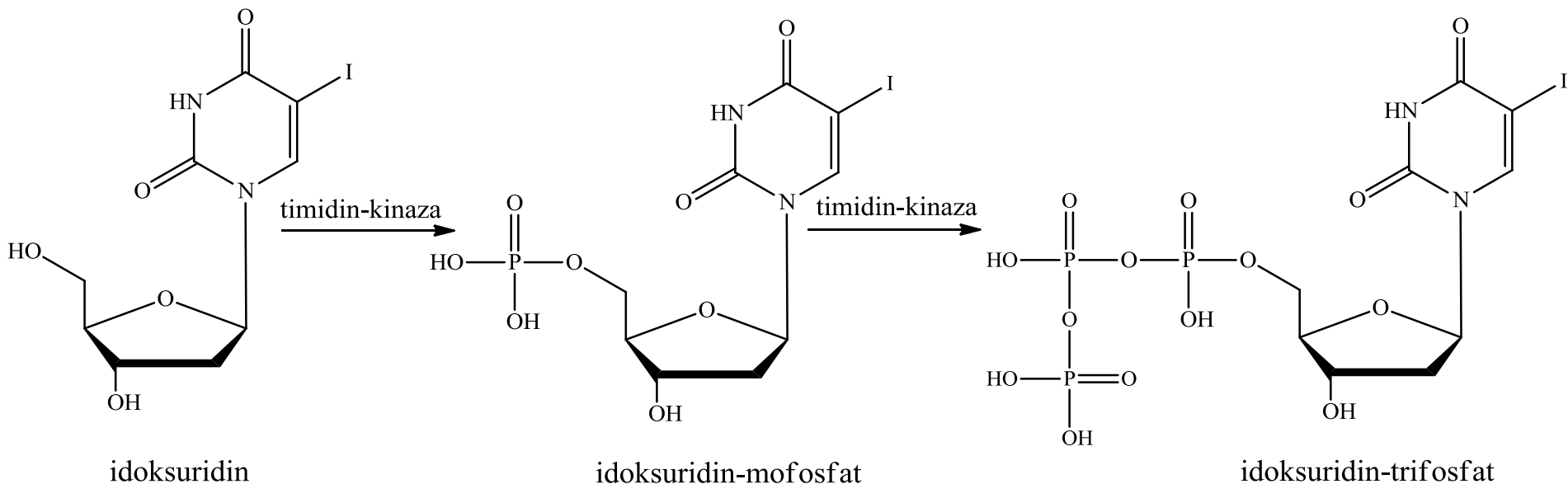

Назив	R	X
идоксуридин	I	OH
5'-аминоидоксуридин	I	NH ₂
броксуридин	Br	OH
флуородеоксиуридин	F	OH
трифлуоротимидин	CF ₃	OH

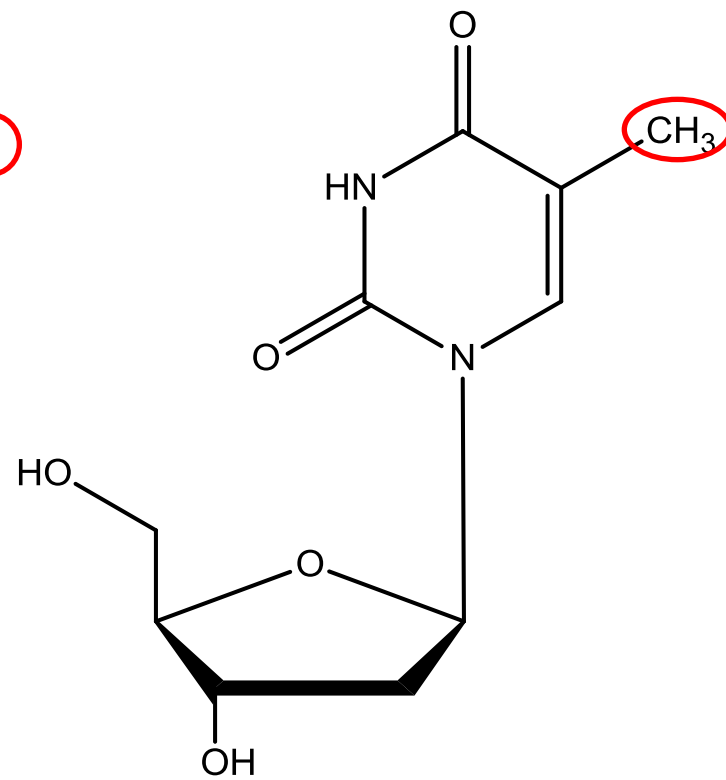
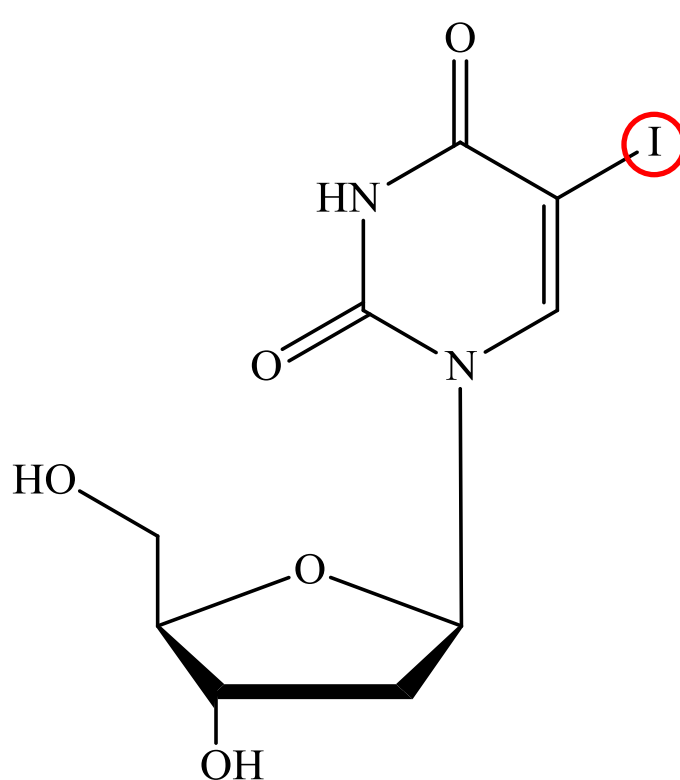
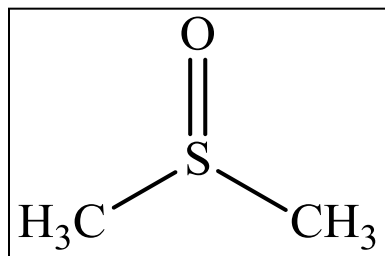
Идоксуридин

- Нуклеозид, дериват јодованог пиримидина и структурни аналог тимидина.
- Уведен у терапију инфекција изаваних *HSV* вирусима (кератокоњуктивитиса).

Механизам дејства

- *Van der Waalsov* пречник јода (2,15 Å) и метил групе (2,00 Å)
- Капи за очи (0,1%), и офталмолошке масти (0,5%).
- DMSO

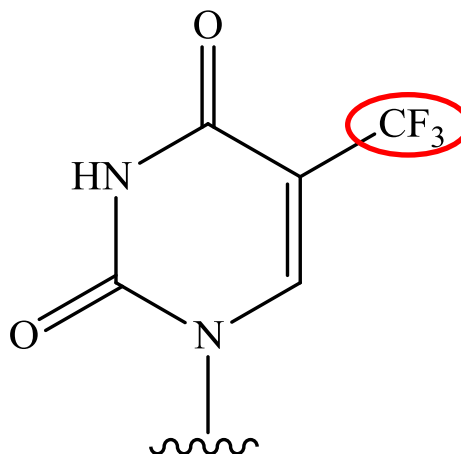
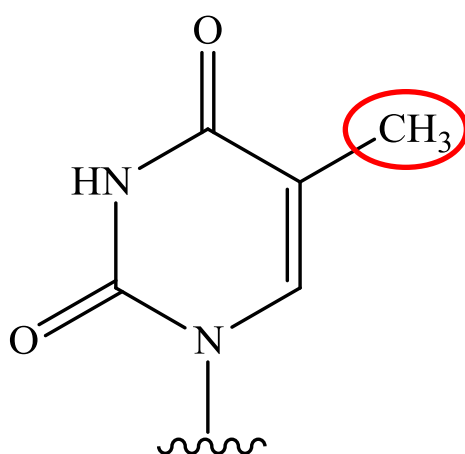
Ропидоксуридин

- *prodrug* идоксуридина
- израженије антитуморско дејство
- анапластични астроцитом
- уместо тимидина се уграђује у ДНК

5-јодо-2-пиримидинон-2'-деоксирибоза

- **Флуородеоксиуридин (флоксуридин)**
- **Броксуридин** користи се у лечењу склерозног паненцефалитиса.
- Амино аналог идоксуридина (**5'-аминоидоксуридин**) има већу антивирусну активност а мању токсичност.
- **Трифлуридин** (трифлуротимидин) уведен у терапију као инхибитор *HSV* вируса због боље растворљивости.

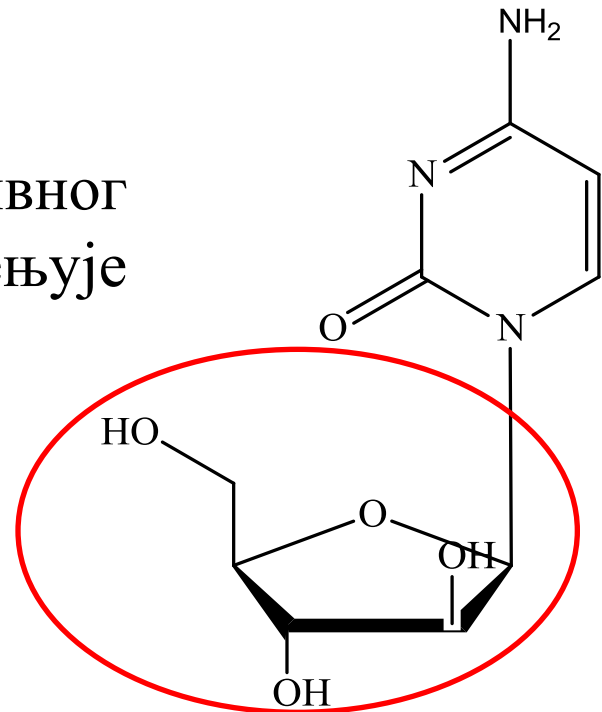

Нуклеозидни инхибитори ДНК-полимеразе

Деривати пиримидина:

Цитарабин

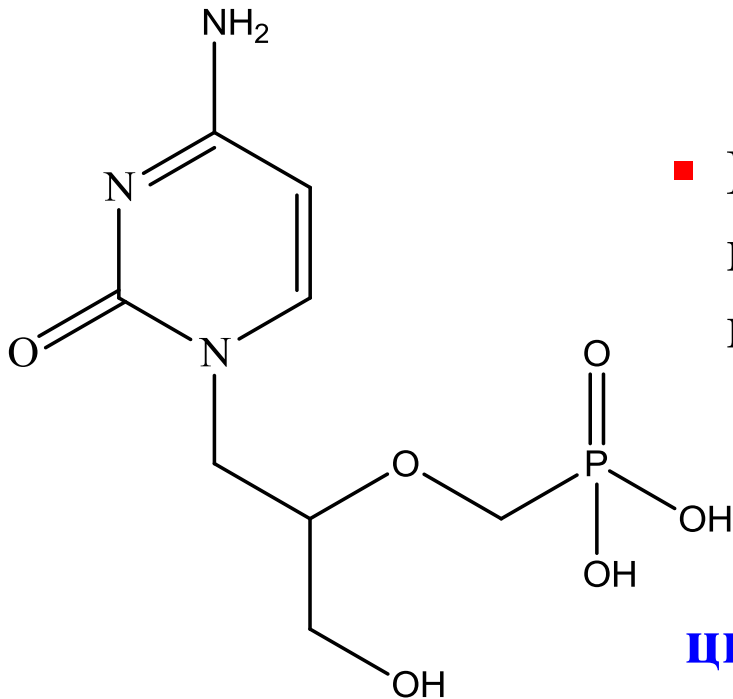
- Нуклеозид, дериват цитозина, цитостатик
- Терапија инфекција изазваних херпес зостером, херпес кератитисом
- Брзо подлеже деаминацији до неактивног метаболита, најчешће се примењује локално а у тешким стањима и *i.v.*

цитарабин

Цидофовир

- Ациклични нуклеотидни аналог.
- *Prodrug* супстанца се фосфорилише ћелијском киназом до дифосфатног естра који делује као антиметаболит деоксицитозин трифосфата.

- Примењује се у терапији ретинитиса изаваних *CMV* вирусом код пацијената оболелих од *AIDS*-а.

цидофовир

Предавања

- Google drive
- v20farmaceutskahemija2@gmail.com
- Шифра: v20HemijA2